осим недељних и праз-

Србији: на годину 120 гр., 60 гр., на 3 месеца 30 гр. ч.; ији: на годину 17 фор. и 76 штемпларине.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. од врсте за три пута.

Ненаплаћена писма примају се само од дописника и шиљу се на редакцију; а пренумерацију у наплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају

БРОЈ 213. У СУБОТУ 19. НОВЕМБРА 1866. ГОДИНА VI.

Због празника новине нам до уторника не могу изаћи.

У Београду, 19. Новембра.

Француска царица Јевђенија доиста је наумила да иде у Рим, а како нам се чини — тај пут је њен веома занимљив појав међу данашњим догађајима.

Време кад царица предузима овај пут, положај у коме се Рим налази — то чини те је ствар та по крајњој мери знаменита.

Француска је већ исцрпла сва средства дипломатије, којима се стараше да папу склони да попусти Италији и духу времена. Планови сви, што се правише у тиилеријама, бејаху залуду: што год предузимаше Француска, ни чим ту успела није. На Тиберу држе да ни државни послови нису ствари, које могу да се мењају, јер их свршује папа, који је непогрешљив.

Међу тим примиче се време, где ће ступови папске владе — Французи — да се уклоне из Рима, а тада световној власти ватикана предстоји пад непремено.

Царица је француска рођењем својим побожна католичкиња, васпитањем је расположена за папу-краља, па можда јој је тешко што ће да види где је папа изиграо своју историјску улогу. Хоће дакле и лично да покуша склонити га да се измири с Италијом, а познајући најскривеније мисли свога узвишеног мужа можда се нада да ће израдити да се папски двор окрене друкчије.

По томе пут царице Јевђеније у Рим је као неко херојчко средство, које Наполеон III. хоће још један пут да покуша на „болнику“ на Тиберу пре него што га са свим напусти.

Међу тим тешко да ће бити успеха каква. Папство, као и свака апсолутна сила, није својства таквих, да би кадро било учинити какву погодбу. Папство је на оштром гледишту „божје милости“, па ту обичним људма који су смртни попуштати не може. Како да за љубав са свим земне ствари, као што је јединство италијанског народа, напусти благо небесно? Мимо то папа је окружен људима, који му светују да се направи мучеником, да би само тријумфовала ствар цркве; па како да се направи приступачан мислима световним, као што су устав, слобода, народност, и тако даље?

Чини нам се дакле да ни царичин пут не ће ништа преиначити у стању римског питања. А оваке ствари, где људи и сами из обести потиру ого што хоће да имају, догађају се у данашње доба врло често. Неапољски краљ Фердинанд није ли и сам помогао те му се сину срушио престо? Шпањолска краљица не прогони ли и сама династију своју? А и у нашем суседству што видимо где се једнако експериментује, зар није самовољно бацати се у пропаст? Има нека виша сила, која преде историју света па предиво своје повлачи и преко великих и малих!...

ИСТОК И ЗАПАД.

VI.

Погледавши на све, што до сад говорасмо, излазе нам ови моменти, који су уједно и садржина наше расправе:

а) Велик државник мора имати идеје велике и такве, које се с временом слажу. Писац их наш нема.

б) Питање француско, римско, руско и италијанско нису питања европска, тичу се дакле само дотичних земаља. Кад би се хтела жигосати европскима, то би у међународном саобраћају нестало сваког правила: онда се може да нађе човек или сила, која би н. пр. и с угарским питањем хтела да се поступи као с европским. За тим не може Аустрија да буде баш та сила, која би обвезана или позвана била да обдржава поредак у Европи. Доста ће учинити влада аустријска, ако задовољи и само своје народе. Хоћемо ли пак да се оствари какав идејал, за који народи држе да од њега нема ништа, то ласно можемо да западнемо у стање, где бисмо под ногама изгубили реално земљиште.

в) Немачко је питање одузето Аустрији испод утицаја, ако се иначе узима да је непрекидност том утицају пресечена па Садови. Практичан државник мора да има тврду точку, с које може да поступа, а та точка су реални одношаји. Ови пак у Аустрији и изван Аустрије нису такви, да би се немачка политика могла да проводи по стилу Метерњикову. Европско човечанство не стоји на једном месту, као на прилику Хинези, па по томе на ком је кад степену просвета и којим правцем иду идеје у народа, томе мора да одговара и политика у влада. На сваких 10 Немаца долазе њих 9, који, заједно с гласовитим историком Сибелом, положај Аустрије у Немачкој сматрају као народну несрећу. Три милиона не могу оним 30 милиона у Немачкој онековечавати народну несрећу.

г) Пољско питање ваља да се реши не само у прилог Пољацима него и другој народности земаљској. Пољаци нису изабрали прави пут, кад хоће да погазе своју сународност и да потру интересе осталим Словенима.

д) Источно питање нису заплели народи источни; што се тежило и једнако тежи да се реши у смислу таквом, како да се обиђу природне стихије, које му једино кључа имају, — то је питању истом прибавило жалосну историју. Сад дипломатија има браву без кључа па разбија главу како да направи кључ. То не може да јој пође за руком, па је време крајње да угоди с онима, којима је кључ у рукама. Само господара да промене — то Хришћани на истоку не ће, а и не стоји нигде у јеванђељу да су они одређени само да слуге буду. Ни по природи нису гори од осталих слободних народа, касљуди заслужују да *су слободни*, а *као Хришћани* нису могли слободу проиграти. А да су политички зрели, то показују из дана у дан, па су им то признали и сами туђинци. Допустити не ће никад да се од њих направи оруђе католицизму; они не знају за политику, која би произлазила из религије: то остављају азијатским варварима, у којих тирански влада теократија, и — ако хоћете — високоизображеном западу. Њина политика проистиче из њихове народности, а ову не ће прегорети ни за љубав раја. Ни који између источних народа не ће трпети да се њина ствар реши друкчије, до онако, како ће они постати самостални. О томе нека се не двоуми, и то ваља свак да зна.

Или можда хтело би се да опет оживи из историје стара епизода, на име: да се опет предузме борба са словенством? Јер — искрено говорећи — проучавајући историју источног питања морамо да узмемо да се запад боји, да ће словенска стихија преовладати у Европи ако би се ослободио словенски исток. Тај је разлог проузроковао дугу борбу на живот и на смрт међу Словенима и Немцима кад дођоше једни с другима у сукоб. Али тај разлог прво не стоји. Словени као што знамо нису народ, који је рад освојавати. Где ли су Словени шта у Европи освојили? А знамо да и једино што Словени кадгод освојише, зачето је Норманима и с норманском војском. Сукоб пак Русије с њеним јужним суседом више је био почетак ослобођењу. Овим разлогом само се скрива циљ своје освојавне похлепљивости. Тако Хајнрих I., названи птичар, викаше да се боји да је немачка граница у погибији од бранденбуршких Винда, па под тим изговором започе из Стендела војну да поништи словенске Винде. Словени иште само да могу у својим прастарим седиштима да живе слободно као народ. Жао нам је ако је западу много ово што иштемо, али ни под који начин тога се оставити не можемо.

Друго пак — оваким тежњама, које нам грозе животу, Словени се гоне да потраже средства, којима би народност своју сачували од сваког нападања. Не ћете да нам дате да живимо, што бисмо као што мислите можда другима могли на погибију да будемо: а шта ћемо ми кад ето видимо да ви нама о глави идете? Логика ствари гони нас у таком случају к средствима, која се погибији могу да одупру. А на жалост ово није први пут што кратковидост виђа уображена страшила, а тиме их доиста ствара у самој ствари. Помињемо само како је било у Европи пре год. 1848: свуд се опажаваху све само црвени револуционари, свуд се назираваху све само уображене завере, па подсецаше слободу да униште зло, које се само у фантазији могло да нађе. Тиме се огорчише духови, натераше се и на оно што није слободно, натераше се на заговоре, те на један пут букну револуција! Хоће ли кратковиди државници да учине таково што и са Словенима, које би радо прождрли?

Словени на југоистоку изјављују лојално и свечано: да само хоће да сачувају своје народно-политичко право на самосталност; то је све што траже, и то им се испунити мора.

Сви слободни и који слободу љубе народи у Европи морају и сами устати за нашу ствар. Никад није слободан онај, који помаже да се други погазе, — то је стара а вавек нова истина. Докле год интереси слободе не вежу солидарно све народе, постојане слободе у Европи не ће бити. Говори се — а то као да је истина — да северно-американски народ хоће да заведе солидарност слободе међу свим народима у Америци: то је мисао велика, а и Европи је од потребе.

Ми се надамо да ће ову истину увидети и европски народи сви, па онда би се могло да рече: Европи је сачувана слобода и величина! —

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Сабори по круновинама аустријским с ону страну Лајте једва што почеше да раде, а већ им се спрема разлаз. На име „Н. Сл. Преса“ извештава да влада има у намери да им заврши седнице још пре божићњих празника. На доње-аустријском сабору, као што прекјуче споменусмо, предузела се да претреса адреса, која би се престолу поднела. Адреса је та са свим у смислу централистичком, и иште да се заведе опет фебруарски устав. Будући се пак влада, као што и јуче показасмо, приклања правцу дуалистичком, то је противу ње устао официозни „Вин. Журнал“, називајући је „политичком маневром, која треба да се осуди“, и доказујући да „нема у њој оштрих мисли“, да се „не изражава искрено“, и да „није на истини основана“. На сабору се чуло свакојаких речи кад се дебата повела о њој, — једни је одобраваше а други осуђиваше. Чедик се изразио против дуализма, и жељаше да се у адреси иште да се заведе порота, да се подигну народне школе и укине конкордат. Менде говораше противу тога што је уставност обустављена, и осуђиваше ту политику. Куранда напомену да то, што је Аустрија искључена из Немачке, не сме остати тако навек. Фишер и други неки велики земљодршци искаше да се састави нова адреса, у којој би се молило да се ускори измирење с Угарском, а успело се или не успело с тим на сваки начин да се с ону страну Лајте заведе уставност. Дебата је настављена и 16. ов. м.

Дуалистички правац, коме се влада аустријска, као што рекосмо, почиње приклањати, показао се и у новој једној наредби, која је 4. ов. м. издана за уређење рачуноводства и контроле по струкама грађанске управе, јер наредба иста не распростире се на земље под круном угарском. „Пест Лојд“ потврђује да ће се с дуализмом ићи тако далеко, да ће не само заједничко заступништво бити заведено за земље и краљевине у западној страни царства, него ће исте имати и своје министарство као и угарске, а обашка ће опет постојати министарство царства, које ће руководити послове заједничке.

На ово се склањају и Мађари, па су на страни Деаковаца почели да крал. посланици тумаче у смислу повољнијем него у први мах. „Напло“ каже у једном допису из Беча да је посланица учинила

велики корак напред, али ипак десном руком даје а левом покушава да опет узме што је дала. Бајст је рука која даје, али има да се бори с утицајима, који му сметају. Овим се очевидно потврђује што јуче казасмо да су се Деаковци у главним стварима споразумели с Бајстом, па раде да оборе утицај који му смета, а тај је, као што знамо, Белкредија, који ће сам бити крив што тим начином мора да падне, јер толико је време пропустио не радивши ништа. Но и поред свега што у Пешти Бајст има присталаца, ипак се ови држе у огради. Деак се на име 15. ов. м. изјаснио поглавицама појединих партаја: да главни одбор, који је одређен за заједничке ствари, треба да ускори свој посао, па — не обзирући се на то како се владају одлукаши — сврши га, али у ономе, што је пододбор израдио, да не мења ништа, јер ту је највише што се може попустити, па онда нек поднесе сабору, а сабор да не узме у претресање, докле год не буде устав повраћен. Овако опет и у Загребу ће да се држи у огради према Угарској. На име „Позор“ препоручује да се хрватски сабор не изрази ни за Угарску ни противу ње, докле се год не види како ће испасти парламентарна борба, која предстоји на угарском сабору.

15. ов. м. отворена је у Букурешту румунска народна скупштина, а отворио ју је сам кнез лично. Престолна му беседа каже да ће се порти сузеренност поштовати међу границама париског трактата, да су сношаји са суседима мирни и пријатељски, и политички одношаји од како порта и гарантне силе признадоше династију да су веома повољни; а на послетку обриче да ће се држати што је пређашња влада уговорила да се иначе не би шкодило земаљском кредиту.

Чланак опај „Журнала д. СПтрбг.“ о положају Русије у румунској ствари, што смо га опомадне у среду саопштили у изводу, некој страни јавних органа европских задаје бриге. Налазе на име да Русија узима да је париски уговор укинут и да источно питање износи на дневни ред. Уједно пак мисле да чланак исти сведочи неоспорно да постоји алијанција међу Русијом и Пруском. У том га смислу многи тумаче.

16. ов. м. скупштина се у Саксонији имала изјаснити о уговору мира. Одбор мисли у своме извештају, да влади имају најискреније да захвале сви патриоти, што је мир закључила на своју одговорност. Како је престао стари савез, то је Саксонија у пуној власти да ступи у северно-немачки савез, и то без икакве ограде. Скупштина нек накнадно пристане на тај уговор.

„Нордд. Алг. Цтг.“ нада се, да ће на пруском сабору скорим и као што ваља бити решено питање о наградама, које ће да се даду заслужним људима, а да се не помињу личности ни бројеви. Барем је општа расположеност наклоњена тој ствари.

Француска царица као да ће доиста ићи у Рим. „Келн. Цтг.“ на име јавља да је једној царској ватрењачи у Тулону заповеђено да буде спремна да је 23. ов. м. може одвести у Чивитавекију. Но овај пут њен није са свим по вољи француским либералцима. „Ако – пише „Опинион Нас.“ — царица остане у Риму кад отиде наша војска, хоће ли се тад моћи казати, да Француска није у Риму, да не натерује ту никога ни на шта, да не посредује никако? Не ће ли Римљани у томе, што је царица међу њима, гледати да се напада на њихова права? Ако Француска хоће да поцепа септембарски уговор, ако на силу хоће у Риму да остане, то је сто пута боље да је тамо заступа генерал Монтебело а не њез. в-ство царица. Једно од двога мора бити: или ће се папска влада одржати кад отиду Французи, и тад је излишно да је тамо царица, или се папство не ће одржати, а тад је бављење њезино опасно.“

Као што смо прекјуче јавили, Вегеција ће опет ићи у Рим да настави договоре с папском столицом, који су лане прекинути. Он се тога ради сад бави у Флоренцији, али ће по новијим извештајима отпутовати истом кад папа покаже да хоће да се пусти на ново у договарање.

„Журнал д. д.“ пише да у Риму нека фанатичка калуђерска партаја ради на силу да поквари да се се папа не измири с Италијом, па како не могаше да успе плеткама, то се сад спрема да направи метеж, само да би се папа приморан нашао да отиде у прогнанство. Овога ради кришом су доведени у Рим различити којекакви хајдуци из јужне Италије па и из саме Сицилије, и држе се сакривени у манастирима. Ствари је тој у траг ушао римски одбор, па се уверио тврдо да многи манастири узимају код месара, хлебара и других трговаца четири пута више хране него иначе што обично узимаше. Овај велики вишак хране за тајну је посаду манастирску. Даље пак пронашло се и много оружје сакривено, а приметило се да је покупован сав барут што га бејаше у трговаца.

Бечка „Преса“ пише да је порта, послуживши се правом, које по аустријско-турском уговору за трговину има да може свуд, где налази да њен интерес изискује, установљавати консулате, — пре два месеца послала у Темишвар некога младог чиновника из министарства спољашњих дела у Цариграду да се ту настани као консул. Порта је за разлог навела да јој је консулат потребан зарад заштите многостручних интереса на Дунаву. Турска посаобина у Бечу тражаше на то новом консулу у Темишвару екзекватуру, али јој не хтедоше дати, приметивши да аустријска влада, кад би учинила то, не би такво што могла одрећи ни другим владама. Но порта држи се уговора о трговини, па је и по други пут заискала екзекватуру. Препирка о дотичном параграфу овог уговора још није прекинута, а међу тим нови консул спокојно седи у Темишвару и ради свој посао.

„Ендепанданс“ потврђује што смо и ми ономадне јавили да су устаници на острву Криту задобили две победе, на име код Кисама и Малевисе, да је Ибрахим-паша погинуо и још један турски генерал рањен, а уједно и Мустафа-паша да је одазван с острва па да ће одмењен бити Омер-пашом. Не знамо дакле како да разумемо нове гласе, које Турци сад пустише у свет. На име њихов најновији извештај каже да се многи устаници враћају у Грчку, а онима између њих, који су још на отпору, да је остављен рок од пет дана да се покоре. Ту се не помиње ништа да је Ибрахим-паша погинуо, а што више представља се као да се устаници покоравају. Како је управо у ствари јамачно ће нам објаснити први извештаји, који стигну са самог острва.

У Арбанији се нешто замутило. Као што на име цариградски гласови јављају, међу Хришћанима је и Турцима у Призрену био неки сукоб, па су тога ради губернатор и мудир збачени. Али исти гласови придодају даље да је католичко житељство у Арбанији обузела нека узрујаност, па се замеће велик покрет, у коме предњачи неки свештеник. Тога ради отправљен је тамо царски комисар да гледа да покрет стиша и узрујаност уталожи.

„Морн. Хералд“ извештава да је американски посланик у Лондону не давно „сам лично“ заподео опет ствар због југовачке гусарице „Алабаме“, која је у Енглеској грађена и наоружана па за време рата пустошила американску трговину. Но не давно јављено је, а и сад потврђују гласови из Нов. Јорка, да је кабинет вашингтонски послао енглеској влади прави ултимат, којим категорички пште да се подмири поменута штета, а у противном случају сједињене ће се државе наћи приморане да предузму озбиљнија средства. Па овај ултимат ће бити, што „Морн. Хералд“ објављује наведеним речима.

Једна депеша из Лондона од 16. ов. м. јавља да је познати фенијански поглавица Стефенс дошао, као што кажу, преобучен опет у Ирску, па се боје да ће се тамо дићи немири.

„Фран. К-ција“ потврђу е да се међу Француском и сједињеним државама северно-американским ради о некаквом уговору због Мехике, и због тога уговора генерал је Шерман отишао у Мехику, где ће га утврдити с генералом Кастелном, а после га француски посланик у Уашингтону и државни секретар северо-американски потписати. „К-ција“ не уме каже каквог ће садржаја бити овај уговор, само помиње да по њему сједињене државе не ће добити у Мехици никаквих земаља.

По гласовима из Шангаја од 27. Септ. доиста је умрьо Тенкуп, и то још у почетку Септембра месеца. Његов наследник наклоњен је иностарној трговини. Грађански је рат окончан.

ХЕЋИМ-БАША.

(Продужење из бр. 211.)

ГЛАВА ТРИНАЕСТА.

Живот у пустињи. — Лов и соколи. — Војничка покретања. — Један арапски песник.

Зором ме пробуди мучање волова, урликање магараца, блејање оваца и вика чобана и пастира. Скочих с моје тврде постеље па се пожурих да и сам помогнем у спремању за полазак. Скупише чадоре, натоваришe камиле, ма да јадна животиња на глас протестоваше јечећи и дерући се чим би им се какав нов терет на грбину метнуо.

Најтежи је посао падао на жене, а помагаше им само неколицина црних робова што их најимућнији главари имадоше, а с којима се овде поступало као с члановима породице. Велика господа племенска, што имадоше много жена и по неког роба, не хтедоше се макнути ни прстом да додирну какав терет; него оставише сав посао млађим члановима своје куће па одјахаше напред.

А и велике госпе, ма да нису опет са свим тако изузете биле од свакога посла, опет у самој ствари мало су шта друго радиле осим надгледале; а сиромашнијим породицама, где су се нашли само муж, жена и деца можда с једним волом или магарцем, радили су сви чланови подједнако.

Кроз за чудо кратко време па се већ цео номадски стан, около десет хиљада душа, покреташе према западу као какво големо море од људи и животиње. Коњаници, подељени по крилима и по назади, представљаше најбоље дивље коњанике на свету јахајући живинчад, од којих су више њих били право чудо по брзини и издржљивости својој, а тако и по коњској лепоти и угледности својој, а како је управ пролеће било те траве изобила, то и јесу били у најбољем стању своме.

Најчудније је изгледало оно што су за жене наместили на грбинама камилиним. Кад се камиле помицаше преко равнице изгледаше из далека као големе тичурине с раширеним крилима; па кад би шест или и више њих упоредо корачале, изгледало би са свим чудновато. Арапи се врло вешто показаше товарећи своју стоку. Камиле су носиле чадоре и неспретнији пртљаг богатијих људи; али понеки сиромах једва је имао магарца да на њему посади жену и дете своје; други би опет наместио породицу своју на краву, мршаво али живакно живинче са свим различно од европске краве, која пасе по заграђеним пољима; а најсиромашнији путоваше с целом својом имовином на леђима својим.

Оружје у Бедуина није било ни скупоцено нити врло разноврсно. Шеици су носили дуга вита бамбуска копља, народно оружје своје, често окићено горе нојевим перјем, а они га витлаше особито вешто и угледно. Носили су и криве сабље, а не ретко и по један пиштољ. Две или три стотине људи било је наоружано пушкама, али незгодан и несавршен ороз и рђав барут често смањиваше значај овоме оружју; а многи други људи и дечаци носили су буце.

Нас двојица заточеници, или како нас Фарук називаше „гости“, јахасмо на својим пређашњим коњима од пртљага са шеиком, његовим синовима и другим главарима далеко пред главном гомилом. Чист ваздух пустињски што чисто крепи човека, учини те престадох чудити се како болесник мој брзо оздрави, а још мање да се дивим оним снажним и крепким људма што проведоше живот свој овде на овим равницама. Шеиков син Емин ношаше на руци сокола, па нисмо дуго јахали кад га он пусти на обару или на малу дропљу једну. Племенита се тица узви високо изнад своје плени па се онда спусти доле као зрно из пушке донесавши на земљу мртву тицу, коју Емин полако очупа те с мало јетре нахрани сокола свога.

Тако гледасмо на дугом путу нашем да се свакојако радонодимо; чисто светло небо, слатки мириси, цвеће живе боје, све је то било неисцрпљив извор уживања; а по кад кад би какво стадо газела или јата великих дропаља, појав какве чудне зверке а можда и опажани траг лава и пантера давао прилике да се мало отресемо умора или би нам се тиме дало шта да ловимо.

(Продужиће се.)

☞ **Аустријска пошта и данас опет није дошла била кад смо лист закључавали.**

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.